

שיעורי חזרה איסור והיתר

שיעור 1 סימן פז [חלק א]

א. פתיחה

את הלכות בשר בחלב ניתן לחלק לשלש חטיבות:

1. הגדרות - סימנים: פז, צ

2. הרחקות - סימנים: פח, פט, צז

3. תערובות - סימנים: צא - צו

לימודינו יהיה לפי הסדר הזה.

סימן פז עוסק בהגדרות של איסור בשר בחלב ובדינים הנובעים בהגדרות אלו. באופן כללי ניתן לחלק את הסימן לחמשה חלקים:

א. הגדרת איסורי בשר בחלב - המקור בתורה ממנו נלמדו איסורי בשר בחלב וביאור שלשת האיסורים: בישול, אכילה והנאה.

ב. הבישול האסור מדאורייתא ומדרבנן - חלק זה עוסק בהגדרת הבישול, מהו הבישול שאסור מדאורייתא ומהו הבישול האסור מדרבנן. בתוך חלק זה עוסקים גם בנושא: ההבדל בין דברים שנאסרו מבישול דאורייתא לדברים שנאסרו מבישול דרבנן.

ג. החומר האסור מדאורייתא - חלק זה עוסק בשאלה איזה סוג בשר ואיזה סוג חלב אסור בבישול, אכילה והנאה מדאורייתא.

ד. החומר האסור מדרבנן - חלק זה עוסק בשאלה איזה סוג בשר ואיזה סוג חלב אסור מדרבנן.

ה. החומר המותר - חלק זה עוסק בתערובות בשר בחלב שמותרות.

בעמוד הבא יוצג מבנה סימן פז

השיעור היום יעסוק רק בפתיחה הראשונית ובהגדרות המובאות בסעיף א ובסעיף ו [תרשים השיעור בעמוד האחרון]

מבנה סימן פז

באיזה בשר נוהג דין בשר בחלב והיאך נקרא בשול

הגדרת האיסור	סע' א	בישול
		אכילה
		הנאה
הבישול האסור מדאורייתא ומדרבנן	סע' א, ו [עשרה אופנים]	[1] טיגון [2] מעושן [3] חמי טבריה [4] צלי [5] חם בחם [6] בישול אחר בישול [7] כבוש [8] מליח [9] שלישי בישול [10] עירוני
החומר האסור מדאו'	סע' ב, ג, ז	בשר בהמה טהורה בחלב טהורה שליל בחלב
החומר האסור מדרבנן	סע' ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י, יא [חמשה עשר דברים]	[1] בשר טמאה בחלב טהורה ולהיפך [2] חיה ועוף [3] בשר בהמה בחלב שקדים [4] חלב אשה [5] ביצים שלא נגמרו [6] מי חלב [7] חלב מתה [8-13] שליא, עור, גידים, עצמות, עיקרי קרנים וטלפים הרכים [14] חלב הנמצא בקיבה [15] דבר המעמיד
החומר המותר	סע' ג, ה, ו, ח, ט, י, יא [ששה דברים]	בשר דגים וחגבים בשר עוף בחלב שקדים ביצים חלב הנמצא בקיבה מעמיד ללא טעם

ב. הגדרת איסורי בשר בחלב

על מנת להגדיר את איסור בשר בחלב יש לדון בשני עניינים: [1] המקור בתורה ממנו נלמד האיסור. [2] שלשת האיסורים - בישול אכילה והנאה.

1. המקור בתורה ממנו נלמד האיסור

בגמ' חולין (קטו ב) מובאת מחלוקת תנאים מהיכן נלמדים איסורי בשר בחלב:

[א] **לדעת רבי** - איסור אכילה: בעניין דם נאמר בתורה (דברים יב, כד-כה) "לא תאכלנו על הארץ תשפכונו כמים: לא תאכלנו למען ייטב לך ולבניך אחריך כי תעשה הישר בעיני ה'". הלא תאכלנו השני מיותר, שהרי כבר נאמר קדם לכן איסור אכילה. אלא שבא ללמד דבר אחר והוא איסור בשר בחלב. לפי שנלמד ש'דבר הלמד מעניינו', שהרי איסור הדם נאמר בשני מינים (פסולי המוקדשים שי בהם שני מיני איסור, מותרים באכילה כחולין ואסורים בגיזה כקודשים) ולכן גם הייתור מדבר על איסור שיש בו שני מינים והיחיד הוא בשר בחלב.

איסור הנאה: באיסור בשר בחלב נאמר בתורה (דברים יד כא) "כי עם קדוש אתה לה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו". ובמקום אחר (דברים כג יח) כתוב "לא תהיה קדשה מבנות ישראל ולא יהיה קדש מבני ישראל", שם האיסור הוא הנאה (שבעילה הנאה היא), מה להלן הנאה אף בשר בחלב בהנאה.

[ב] **לדעת רבי אליעזר** - איסור אכילה: לא דיבר (כנראה כמו רבי)

איסור הנאה: נאמר בתורה (דברים יד שם) "לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך ותתננה ואכלה או מכר לנכרי כי עם קדוש אתה ליקח אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו". התורה הקישה נבלה לבשר בחלב, ללמדך שאת הנבלה מותר לבשל ולמכור אבל בשר בחלב אסור לבשל ולמכור, כלומר יש בו איסור הנאה (שאם בישל לא ימכור).

[ג] **לדעת רבי ישמעאל** - איסור בשר בחלב נאמר בתורה שלש פעמים:

"ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו" (שמות כג ט).

"ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו" (שמות לד כו).

"לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך ותתננה ואכלה או מכר לנכרי כי עם קדוש אתה לה' אלהיך / לא תבשל גדי בחלב אמו" (דברים יד כא).

אחד לאיסור בישול, אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה.

[ד] **לדעת איסי בן יהודה** - איסור אכילה: בבשר בחלב נאמר בתורה (דברים יד כא) "כי עם קדוש אתה לה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו". באיסור אכילת טרפה נאמר בתורה (שמות כב ל) "ואנשי קדש

תְּהִיִּין לִי וּבֶשֶׁר בְּשֶׁדָּה טְרָפָה לֹא תֹאכְלוּ לְכָלֵב לְכָלֵב תִּשְׁלַחֵן אֹתוֹ", בגזירה שווה (קדש קדש) נלמד שכמו שטרפה אסורה באכילה גם בשר בחלב אסור באכילה.

איסור הנאה: קל וחומר מדין ערלה, חמץ בפסח וכלאי הכרם, ולמדו משלשה כדי שלא יוכלו לדחות אלא אם ימצאו צד חומרא או קולא השווה בשלשתם.

[ה] לדעת רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון - לשיטתו אין איסור הנאה אלא רק איסור אכילה. שכן יש גזירה שווה בין איסור טרפה לאיסור בשר בחלב (כלעיל בשיטת איסי בן יהודה), לכן כמו שבטרפה אין איסור הנאה אף בבשר בחלב אין איסור הנאה.

[ו] לדעת ריש לקיש - הגמ' מתחילה את הסוגיה מלימוד שהביא ריש לקיש לאיסור בשר בחלב.

בעניין קרבן פסח נאמר בתורה (שמות יב ט) "אֶל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֶאֱמַר וְנִשְׁלַח מִבְּשָׂל בְּיָמֵינוּ כִּי אִם צָלִי אֲנִי רִאשׁוֹן עַל כְּרַעְיוֹ וְעַל קֶרְבּוֹ", ודרש ריש לקיש שהמילים 'בשל מבושל' מיותרות, שהרי כבר נאמר לא לאכול נא אלא צלי, ולכן זה נלמד לאיסור אחר של בישול והוא בשר בחלב. ומפסח נלמד גם איסור האכילה וגם איסור ההנאה.

פרט ללימודים בגמרא יש עוד לימוד:

[ז]. אונקלוס - בפרי תואר (ס"ק א) הביא שאונקלוס תרגם בכל שלשת הפסוקים 'לא תיכלון' ויוצא לשיטתו אין איסור לבשל ואין איסור הנאה ויש רק איסור אכילה אפילו לא בדרך בישול ולוקים עליו ג' מלקויות. ואין לתמוה כיצד שינה את משמעות המילים 'לא תבשל', שהרי אף לרבי ישמעאל אחד הפסוקים נדרש לאיסור אכילה ואם לא היה במשמע של 'לא תבשל', איסור אכילה לא היה מוציא את הפסוק ממשוטו. ובפרי חדש (ס"ק א) תמה על תרגום אונקלוס שבכל שלשת הפסוקים תרגם את המילים 'לא תבשל' - 'לא תיכלון'. וכתב לבאר שאולי סברתו היא שאין איסור אלא באכילה של בשר בחלב שהתבשל יחד ומה שכתוב ג' פעמים הוא כדי לעבור עליו בג' לאוין. ונשאר הפר"ח בצ"ע.

למעשה הראשונים (ראה: רש"י שמות לד כו ד"ה לא תבשל, רמב"ם (ספ"ה"מ מצוה קפז, תורת הבית הקצר ב"ג ש"ד פד ע"ב, טור יו"ד סי' פז) הביאו רק את לימודו של רבי ישמעאל, שנאמר שלש פעמים לא תבשל, אחד לאיסור בישול, אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה!

בפרישה (ס"ק א) עמד על לשונו של הטור, שהטור פתח "איסור בשר בחלב", דבר שלא עשה בשאר איסורים, לא פתח "איסור נבלה", "איסור דם" וכו', וביאר הפרישה שכיון שבא לומר שאיסור בשר בחלב אסור באכילה ובהנאה ודבר זה לא נזכר בתורה שהרי בה כתוב בישול, לכן אמר "איסור בשר

¹ ונראה לענ"ד לומר שני הסברים בזה. א. כיון שלכו"ע (פרט לרבי שמעון בן יהודה) בשר בחלב אסור בבישול, אכילה והנאה, ולימודו של רבי ישמעאל הוא הקצר ביותר, שנו אותו. שלעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה שמתוך כך זוכר הלימוד. ב. הרשב"א בתורת הבית (שם) העלה שכיון שאמרה תורה איסור אכילה בלשון בישול, הרי שרק בדרך בישול אסור, אבל בכבישה או מליחה האיסור הוא רק דרבנן. לימוד זה נכון רק לשיטת רבי ישמעאל, ומכיון שהכי קי"ל הביאו רק את לימודו של רבי ישמעאל. אמנם יעוין בפרי תואר (סי' פז ס"ק א ד"ה ואחר) שהביא את המשך סוגיית הגמ' שם משמע שנפסק כאיסי בן יהודה שאף לא בדרך הנאתו אסור ולוקים עליו, וכתב עוד שאפשר שגם רבי ישמעאל יודה לזה עיי"ש בדבריו

בחלב" - כלומר מה שאנו מחזיקים בשר בחלב לאיסור אכילה והנאה הוא מפני שכתוב שלש פעמים לא תבשל וכו'. אמנם סיים הדרישה שמסתבר שאין זו כוונת הטור, אולם כיון שאינו מוציא את הטור מפשוטו כתב סברה למרות שכנראה שלא זו הייתה כוונת הטור.

2. שלשת האיסורים - בישול אכילה והנאה

החלק השני בהגדרת האיסור היא לדון בגדרי שלשת האיסורים. כאמור לעיל בשיטות התנאים, לא כולם סוברים שיש איסור בישול אכילה והנאה בבשר בחלב. אף על פי כן, להלכה נפסק שיש.

בשלב זה נביא את הכללים בגדרי האיסורים הללו. הפרטים וההלכה למעשה יתבארו בהמשך הסימן ובהמשך הלכות בשר בחלב.

בישול - הכלל החשוב ביותר בהגדרת האיסור הוא 'דרך בישול אסרה תורה'.

בגמ' חולין (ק"א) למדנו "אמר אביי טעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא דאי סלקא דעתך דרבנן מבשר בחלב מאי טעמא לא גמרין דחדוש הוא אי חדוש הוא אף על גב דליכא נותן טעם נמי? אמר ליה רבא דרך בישול אסרה תורה"

וביאר רש"י את דברי רבא, "לעולם אימא לך חדוש הוא, ודקאמרת אף על גב דליכא טעמא ליתסר דהא ליכא למגמריה מזרוע בשלה על כרחך בגופיה גלי קרא דבעין טעמא מדלא אסרתו תורה אלא דרך בישול שאסר הבשר להתבשל בחלב, ואין לך כגון זו שלא יתן טעם".

וכתב הרשב"א (תורת הבית הקצר ב"ג ש"ד פ"ד ע"ב) "ולמה הוציאו הכתוב בלשון בישול לומר לך שלא כדרך בישול אינו אסור מן התורה אלא מדברי סופרים". וכ"כ הטור (יו"ד סי' פז).

וכ"פ המחבר, "והוציא אכילה בלשון בישול לומר שאינו אסור מן התורה אלא דרך בישול, אבל מדרבנן אסור בכל עניין". ובש"ך (ס"ק א) ביאר "כלומר אבל לא ע"י כבוש ומליחה שאינו דרך בישול" [ועי' לקמן בסמוך].

ובפרי תואר (ס"ק א) העלה דלרבי ישמעאל שלמד מג' פעמים לא תבשל יש שתי חומרות - אסור לבשל אפילו אם לא אוכל ואסור בהנאה. ויש קולא אחת שאין אסור באכילה אלא דרך בישול. וכתב להקשות שאולי נאמר יש איסור דאורייתא גם באכילה שלא בדרך בישול, והתורה כתבה דרך בישול מאחר שלא רצתה לכתוב אכילה לפי שאם הייתה כותבת אכילה הייתי אומר שלא לוקה אלא בדרך הנאתו ושלא בדרך הנאתו לא? ותירץ שכיון שסוף סוף התורה לא אמרה איסור אכילה אלא רק בישול וממנו נלמד איסור האכילה וממילא נלמד שדוקא בדרך בישול אסרה תורה.

אכילה - באיסור זה עוסקים רוב הסימנים בהלכות בשר בחלב, ונעמיק בו הרבה.

לאור זאת ניתן לומר באופן כללי שבאיסורי אכילת בשר בחלב החמירו חכמים יותר מבבישול והנאה, כך לדוגמה כשאסרו מדרבנן חומרים שונים בדין בשר בחלב לא אסרו אלא אכילה, אך בישול והנאה מותרים וכפי שיתבאר בהמשך.

כמו כן, יש להביא את דברי הכסף משנה (פ"א מהל' טומאת מת הל' ב) שכתב שאיסור בישול בשר בחלב הוא רק כדי שלא יבוא לאכול: "ובשר בחלב מכיון שאסר בישולו הוי בכלל לא תאכל כל תועבה כל שתיעבתי לך הרי הוא בבל תאכל א"נ דמשמע שלא אסרה תורה לבשל אלא כדי שלא יבוא לאכול". להלן נראה שגם לגבי הנאה נאמר אותו יסוד.

הנאה - כתב הרמב"ם (פיהמ"ש כריתות פ"ג מ"ד):

"שבשר בחלב לא נאסר בהנאה אלא מחמת שאסר הכתוב אכילתו לפי הכלל שבארנו שכל שנאסר באכילה נאסר ליהנות בו עד שיפרוט לך הכתוב, ואין בו פסוק האוסר אכילתו ופסוק האוסר ליהנות בו, אלא שני הדברים יחד הם אסור בשר בחלב".

כלומר, לדעת הרמב"ם איסור ההנאה בבשר בחלב בא כדי לחזק את איסור האכילה?

באיסור הנאה דנו הפוסקים בעוד שלשה דברים, [1] האם לוקים על איסור הנאה. [2] האם חצי שיעור אסור בהנאה. [3] הדלקת נרות חנוכה בבשר בחלב:

[1] מלקות על איסור הנאה: כאמור איסור הנאה בבשר בחלב נלמד לשיטת רבי ישמעאל מריבוי הפסוק 'לא תבשל גדי בחלב אמו'. וכתב הרמב"ם (מאכלות אסורות פ"ד ה"י) "כל האוכלין האסורין אינו חייב עליהם עד שיאכל אותן דרך הנאה, חוץ מבשר בחלב וכלאי הכרם לפי שלא נאמר בהן אכילה אלא הוציא איסור אכילתן בלשון אחרת בלשון בישול ובלשון הקדש לאסור אותן ואפילו שלא כדרך הנייה".

אולם לעניין מלקות על הנאה מבשר בחלב הביא הפת"ש (ס"ק ב) שלדעת הרמב"ם לא לוקים ולשאר הפוסקים לוקים. ונפקא מינא בימינו לעניין פסול לעדות, שהלכה היא שכל העובר לאו שיש בו מלקות פסול לעדות (עי' באר היטב יו"ד סי' טז ס"ק י).

[2] חצי שיעור בהנאה: לעניין חצי שיעור בהנאה, הפרי מגדים (פתיחה לבשר בחלב) הסתפק האם חצי שיעור אסור בהנאה, שהרי הטעם שחצי שיעור אסור באכילה הוא מפני שראוי להצטרף (יומא עד א). וצריך להבין מה הפירוש ב'ראוי להצטרף'. האם פירושו ראוי להצטרף לכזית בכדי אכילת פרס- ואז זה שייך רק באכילה ולא בבישול והנאה. או שמא הפירוש הוא כפשוטו, ראוי להצטרף לחצי זית אחר ולהיות שיעור שלם- או אז הדין שייך גם בבישול והנאה. ונשאר הפרי מגדים בצ"ע.

הצל"ח (פסחים כב ב ד"ה והרי אבר) תלה את הספק במחלוקת הרמב"ם והראשונים המוזכרת לעיל לגבי מלקות על הנאה מבשר בחלב. שלרמב"ם שסובר שלא לוקים הרי שיש איסור אף בחצי זית,

² בעניין הרחקות שעשתה התורה לדבריה עי' אבות דרבי נתן ריש פ"א.

שהרי מן התורה אף חצי שיעור אסור והמשמעות של השיעור היא רק לעניין העונש. אולם לשיטת הראשונים שלוקים על איסורי הנאה, ודאי צריך שיהיה שיעור כזית ככל האיסורים.

שיטה שלישית היא שיטת רבי עקיבא איגר (שו"ת מהדו"ק סי' קצ) שסובר ששיעור ההנאה להתחייב הוא בשוה פרוטה, שזוהי ההנאה הקטנה ביותר.

[3] **הדלקת נר חנוכה בבשר בחלב:** בפתחי תשובה (ס"ק ד) הביא משו"ת שער אפרים (סי' לח) שהעלה שחמאה שהתבשלה בסיר בשרי בן יומו, אסור להדליק בה את הבית מאחר ונאסרה בהנאה, ואף לנר חנוכה אסור, למרות שמצוות לאו להינות נתנו, כיון שהלכה היא שכל שאסור בהנאה 'מכתת שיעוריה', היינו שנחשב כאילו אינו ואם כן אין בו שיעור להדליק. ובאליה זוטא (או"ח סי' תרעג ס"ק א) תמה שהרי בלאו הכי איסור מדין בישול בשר בחלב, שכשמדליק הנר מבשל את החמאה שבלוע בה בשר.

ג. איסור בישול בשר בחלב

באיסור בישול בשר בחלב יש להגדיר מהו בישול האסור מדאורייתא ומהו בישול האסור רק מדרבנן, ומצאנו בזה עשרה נידונים בפוסקים:

[1] **טיגון:** האחרונים חלוקים בשאלה האם טיגון נחשב לבישול מדאורייתא או רק מדרבנן, ויש בזה שלש שיטות - שתיים בהגדרה ואחת למעשה.

שורש הדיון בשאלה אם טיגון נחשב בשול מדאורייתא הוא מהגמרא בסנהדרין (ד ב) כפי שביאר הרב זצ"ל (שו"ת דעת כהן סי' מט): "דאמרינן דלמאן דאמר יש אם למסורת, אם כן יש לומר דהאיסור הוא חלב, ומשני רב אחא בריה דרב איקא דרך בישול אסרה תורה, (חלב צלול כמים ואיכא בישול, אבל חלב אינו בישול אלא טיגון, רש"י), וכן פסקו התוס'". מזה משמע שטיגון אינו אסור מהתורה, שהרי התורה הגדירה שבישול הוא בחלב (נוזל) ולא בחלב (שומן).

למרות זאת יש אומרים שטיגון נחשב בישול מדאורייתא והם מסבירים את הגמרא לשיטתם כפי שיתבאר.

ואלו השיטות בשאלה זו:

שיטה ראשונה, טיגון נחשב בישול מדאורייתא - הפרי חדש (ס"ק ב) סובר שטיגון אסור מדאורייתא, את הגמרא בסנהדרין הוא מבאר: "דהכי קאמר, אי אמרת בשלמא דהוי חלב שהוא צלול היינו דנקט קרא לא תבשל, משום דעיקר בישול דכתיב בקרא הכי משתמע, אע"פ שגם צלי נכלל במילת בישול, אלא אי אמרת דחלב היינו תרבא לא הוה ליה למינקט לישנא דבישול דטפי משתמע מיניה חלב צלול מתרבא, אבל אין הכי נמי דטיגון וצלי נכללין תחת בישול".

כדעת הפרי חדש סובר גם הפלתי (ס"ק א).

שיטה שניה, טיגון נחשב בישול רק מדרבנן - המנחת יעקב (סולת למנחה כלל פה דין ג) הוכיח מהגמרא בסנהדרין שטיגון לא נכלל בבישול. כדעתו סובר גם המהר"ם שיף (סוף חולין).

שיטת שלישית, הכרעה מעשית - הפרי מגדים (משבצות זהב ס"ק א) מכריע למעשה בין השיטות להקל בהפסד מרובה להחשיב טיגון כבישול דרבנן. אך בהנהגת הנשאל (סדר ב אות יט) כתב הפרי מגדים להקל גם בלי הפסד מרובה.

[שיטת שנדחתה] - הרב זצ"ל בדעת כהן (שם) מעלה בהו"א אפשרות לחלק בטיגון בין טיגון בשומן קרוש לטיגון בשומן צלול, שבקרוש טיגון יהיה רק מדרבנן ובצלול יהיה מדאורייתא. אך הרב דוחה הבנה זו.

[2-3] מעושן וחמי טבריה: הירושלמי במסכת נדרים (פ"ו הל' א) מסופק מה הדין באדם שנדר ממאכל מבושל, האם יהיה אסור לאכול מאכל מעושן ומאכל שבושל בחמי טבריה³. בירושלמי אין הכרעה של השאלה הזו.

הרמב"ם (פ"ט מהל' מאכ"א הל' ו) פוסק: "המעושן והמבושל בחמי טבריא וכיוצא בהן אין לוקין עליו". המגיד משנה מסביר שמקורו של הרמב"ם מהירושלמי שנשאר בספק "וידוע שספק תורה להחמיר ואין לוקין עליו".

השו"ע (סעי' ו) פסק כרמב"ם: "המעושן והמבושל בחמי טבריה אין לוקין עליו". הש"ך (ס"ק יג) מדייק: "אבל איסורא מיהא איכא".

לפי כל זה, לעשן או לבשל בחמי טבריה מותר מדאורייתא. לאכול אסור מדאורייתא [אלא שזה תלוי בשאלה אם ספק דאורייתא לחומרא מדאורייתא או מדרבנן].

[4] צלי: בשאלה אם צלי נחשב כבישול בבשר בחלב יש שלש שיטות באחרונים:

שיטה ראשונה - צלי כבישול מדאורייתא: הפרי חדש (ס"ק ב) הוכיח מהפסוק בפרשת ראה (דברים טז, ז), שנאמר על קרבן פסח: "ובשלת ואכלת", והרי קרבן פסח נאכל צלי, אלא ודאי שצלי כבישול לכל עניין.

כדעתו סוברים גם: הכרתי ופלתי, בית לחם יהודא, פרי מגדים, יד אפרים, רבי עקיבא איגר וחכמת אדם.

שיטה שניה - צלי אינו כבישול מדאורייתא אלא רק מדרבנן: החוות דעת (ס"ק א) השווה בין צלי לטיגון וכמו שטיגון יוצא מסנהדרין שאינו אלא מדרבנן, כך גם צלי. את ראיית הפרי חדש הוא דוחה: "לאו ראייה הוא, דהא בבבא מציעא (נו ב) מקשה הש"ס וכל היכא דכתי ידו ממש הוא, והא

³ עי' שם בירושלמי שמסופק גם לגבי טיגון.

כתיב ויקח את כל ארצו מידו, ומשני שאני התם דליכא למימר הכי, ואם כן הכי נמי יש לומר אף על גב דקרא ובשלת היינו צלי, הוא משום דליכא למימר הכא רק צלי, אבל במקום דאיכא למימר בישול ממש צריך ריבוי לצלי, דהא ידו נמי אשכחן בקרא דהיינו רשותו אפילו הכי במקום דאיכא למימר ידו ממש צריך ריבוי לרשותו. הכי נמי אף דאשכחן בקרא דקרי לצלי בישול מכל מקום במקום דאיכא למימר בישול ממש צריך ריבוי לצלי".

כך סובר גם הפרי תואר.

שיטה שלישית - יש חילוק בין כחוש למפעפע: בשו"ת חת"ס (יו"ד סי' צז) כתב שצלי בכלל בישול רק באופן שמפעפע, אבל בכחוש אינו כבישול.

[5] חם בחם: הכוונה למגע חם בחם ולא לנפילה של חם לתוך חם או צונן לחם, שדינו תתאה גבר והוא כבישול מדאורייתא לכל עניין, אפילו כשהכלי ראשון אינו על האש (כמבואר ברע"א בס"י צא).

במגע חם בחם נחלקו האחרונים האם נחשב כבישול דאורייתא או לא ויש בזה שתי שיטות:

א. ים של שלמה, פרי מגדים - לא מקרי דרך בישול ואסור רק מדרבנן.

ב. מנחת שי - הכרעת האחרונים היא שחשיב דרך בישול ונאסר מדאורייתא.

[6] בישול אחר בישול: בגמ' חולין (קח ב) למדנו: "גופא חצי זית בשר וחצי זית חלב שבשולן זה עם זה אמר רב לוקה על אכילתו ואינו לוקה על בישולו מה נפשך אי מצטרפין אבישול נמי לילקי אי לא מצטרפין אאכילה נמי לא לילקי לעולם לא מצטרפי ובבא מיוורה גדולה ולוי אמר אף לוקה על בישולו וכן תני לוי במתניתין כשם שלוקה על אכילתו כך לוקה על בישולו"

ונחלקו רש"י ורבינו גרשום בביאור דברי רב.

רבנו גרשום מבאר שמה שאמר רב 'לעולם לא מצטרפי ובבא מיוורה גדולה', מוסב הכל על בישול, דהיינו שבישל חלב ובשר יחד, ואח"כ לקח חצי זית מן החלב ההוא שהתבשל עם הבשר וחצי זית מן הבשר ההוא שהתבשל עם החלב, ובשלם יחד - לא לוקה על בישולם, כיון שאין בישול אחר בישול.

אולם רש"י (ד"ה לעולם לא מצטרפי), ביאר שהמילים בא מיוורה גדולה מוסב על אכילה דהיינו שאכל חצי זית חלב וחצי זעת בשר מיוורה אחת שבשולו בה יחד עם שיעור זית משניהם ואז לוקה שאכל שיעור שלם. אבל אם בישל רק חצי זית חלב עם חצי זית בשר לא לוקה. הרי שרש"י הבין שרב לא דיבר מעניין בישול אחר בישול בבשר בחלב.

להלכה נחלקו האחרונים בדין זה לשתי שיטות:

א. יש בישול אחר בישול בבשר בחלב- באליה זוטא (או"ח תרעג ס"ק ב) כתב בעניין הדלקת נר חנוכה מחמאה שבושלה בקדרה בשרית בת יומה, שיש לאסור מדין בישול בשר בחלב, שהרי בשבת קי"ל שיש בישול אחר בישול וא"כ אף בבשר בחלב הדין הוא כן [אמנם בשבת הדבר נתון במחלוקת ראשונים אם אמרין בישול אחר בישול, ופסק השו"ע כדעת רש"י וסיעתו שבלח יש בישול אחר בישול וביבש אין, ופסק רמ"א להקל בלח כל שלא נצטנן לגמרי ונחלקו האחרונים בדעתו האם סובר כרש"י אלא שכל שלא נצטנן לגמרי לא פקע שם הבישול הראשון, או דלמא סובר כרמב"ם והחמיר מחשש מראית עין שנראה כמבשל בשבת. ועכ"פ יש לדון בחמאה אי חשיב לח או יבש].

וכמותו גם ביד אפרים (קצור הלכות בשר בחלב ס"ע ג) "וכן אם נתבשל בשר בחלב יחד ונצטנן והחזירו לאש עד שהרתיח הרי זה עובר על איסור בישול".

ב. אין בישול אחר בישול- בפלתי (ס"ק יב) מביא מהירושלמי (נדרים פ"ו ה"א) ששאלה הגמרא "הגודר מן המבושל... מהו שיהא בו משום תבשילי שבת? מהו שיהא בו משום בשר בחלב?" וכתב שמזה משמע שאין ללמוד מדיני בישול בשבת לדיני בישול בבשר בחלב, לכן אין ראייה שיש בישול אחר בישול בבשר בחלב.

ובשו"ת רבי עקיבא איגר (מהדו"ק סי' פד בהשמטות) דחה את דברי האליה זוטא דלעיל, וכתב שאין כוח בבשר שנבלע בחמאה אלא לאוסרה בהנאה, אבל לא לגרום שינוי בבישול נוסף לפי שאינו אלא טעם.

[וע"ע פרי מגדים (או"ח, סי' תרעג) אשל אברהם ס"ק איו"ד סי' פז שפתי דעת ס"ק ב וס"ק יח. סי' קה משב"ז ס"ק ב].

[7-8] כבישה ומליחה: כתב המרדכי (ע"ז רמז תתכח) "ומכאן יש להוכיח דאם נאסר בשר בחלב ע"י מליחה או ע"י כיבוש דדוקא באכילה אסור ולא בהנאה ויש דוחין הלכך המתיר בהנאה אין מוחין בידו כל כמה דלא אשכחן ראייה לאיסור".

וכן כתב האגור (סי' אלף רנד) בשמו.

ורבינו ירוחם (נתיב טו ח"ה קלה ע"ב) כתב "בשר המלוכלך בדמו שנשרה מעת לעת במים קבלתי שאסור דדמי לכבוש דאמרין כבוש הרי הוא כמבושל כדאמרין בבשר בחלב דאי תרו ליה כוליה יומא בחלבא שרי אף על גב דבלע מה שאין כן בשאר איסורים" וכתב עליו הב"י בבדק הבית (ריש סי' קה) ונראה לי דהיינו להיתר הנאה אבל לעולם אסור באכילה וצ"ע".

וכיון שאיסור כבוש בבשר בחלב הוא רק מדרבנן כתב באיסור והיתר הארוך (כלל ל סי' ב) "והילכך שריית בשר בחלב אין איסור אלא כשידוע לנו בודאי שהבשר שרה בתוכו מעת לעת כגון שהחלב היתה מכוסה מעת לעת קודם שנמצא בה הבשר או בכהאי גוונא שיש רגלים לדבר ואי לאו הכי

מותר דשמה עתה נפל דספק דרבנן לקולא. אבל בשאר איסורים שמדאורייתא הן הוי ספיקא לחומרא וכבר איתרע ליה חזקתיה".

וכך פסק המחבר להלכה (יו"ד סי' צא סעי' ה) "אין בשר בחלב נאסר ע"י מליחה או ע"י כבוש, אלא באכילה, אבל לא בהנאה". וכך ביאר הש"ך אצלנו את דברי המחבר.

ואם אחר הכבישה והמליחה בישל עבר איסור דאורייתא ואסור באכילה ובהנאה מדאורייתא (פמ"ג פתיחה ד"ה מיהו, הג"ה רעק"א ס"ק א בשם הגהת איסור והיתר).

[9] שליש בישול: נחלקו האחרונים בדין חתיכה שנפלה לתבשיל וסילק אותה לפני שהתבשלה שליש בישול:

א. פרי מגדים - אין שיעור לדבר ונאסרה מיד מדאורייתא.

ב. פרי חדש, לחם הפנים, חוות דעת - כל שלא התבשל שליש בישול מותר מדאורייתא.

[10] עירוי: מחלוקת הראשונים בדין עירוי כבישול מובאת בתוס' במסכת שבת (מב ב ד"ה אבל) ואלו הן השיטות השונות בדין זה:

א. רבינו שמואל - דין העירוי כדין בישול בכלי שני.

ב. ר"י - דין העירוי כדין בישול בכלי ראשון

ג. שיטת התוס' (בסתם) - דין העירוי אינו לא כמו בישול בכלי ראשון ולא כמו בישול בכלי שני אלא עירוי מבשל כדי קליפה.

וככל אחת מהשיטות שלעיל סוברים עוד ראשונים.

למעשה פסק השו"ע בכמה מקומות (או"ח סי' שיח סעי' י, יו"ד סי' סח סעי' י, סי' צא סעי' ד) כשיטה השלישית שעירוי מבשל כדי קליפה.

כאמור מחלוקת זו הייתה בעניין בישול בשבת. ונחלקו האחרונים האם בבישול בבשר בחלב הדין הוא כמו בבישול בשבת, לפי שאף שהשו"ע פסק גם בבשר בחלב שאם עירה חלב חותך על בשר צונן צריך לקלוף.

שיטה ראשונה - הפרי חדש (סי' פז ס"ק ב) כתב שמלאכת שבת ובישול בשר בחלב תלויים אחד בשני, לכן לשיטת הסוברים שעירוי מבשל כדי קליפה, יש איסור דאורייתא לערות מכלי ראשון חלב חותך על בשר צונן או להיפך, אמנם בילקוט יוסף (איסור והיתר ח"ג סי' פז ס"ק י) הוכיח שהפרי חדש כתב זאת רק להסביר שיטת הסוברים שעירוי אסור מדאורייתא, אבל הוא עצמו סובר שעירוי מכלי ראשון בבשר בחלב אינו אלא מדרבנן. והפרי מגדים (סי' קה שפתי דעת ס"ק ז) כתב שיש בזה ספק איסור דאורייתא.

שיטה שניה - פרי תואר (הביאו הפר"ח שם) כתב שעירוי בבשר בחלב הוא רק איסור דרבנן.

מבנה השיעור

